

STAP 2: STEL DE LEERDOELEN VAN DE ACTIVITEIT SCHERP

Kirsten Bonte, Jelle Boeve-de Pauw & Peter Van Petegem, Universiteit Antwerpen

In samenwerking met Provincie Antwerpen:

Hooibeekhoeve, Provinciaal Instituut voor Milieu Educatie en Provinciale Groendomeinen

Antwerpen, Kempen en Mechelen

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave.....	2
Stap 2: Stel de leerdoelen van de activiteit scherp.....	3
Doelen.....	3
Brainstormen over je doelen.....	3
SMART formuleren van doelen.....	4
Doelen aflijnen en ordenen.....	4
Koppelen van outcomes aan doelen.....	5
Te onderzoeken doelen.....	5
Lees meer.....	5

STAP 2: STEL DE LEERDOELEN VAN DE ACTIVITEIT SCHERP

Doelen

Doelen van een activiteit kunnen zich in twee categorieën bevinden: procesgebonden doelen of effectdoelen (ook: outcome doelen). De procesdoelen gaan bijvoorbeeld over hoe de opzet van de activiteit is, de werkvorm(en) die je gebruikt, hoeveel deelnemers je wil halen met een activiteit of hoe vaak je wil dat een veldkoffer uitgeleend wordt, etc. Effectdoelen (ook wel leerdoelen) daarentegen gaan over kennis, vaardigheden, affectiviteit, gedrag, etc. Hieronder staat beschreven hoe je effectdoelen kan bepalen en op een duidelijke manier kan formuleren. Heldere doelen zorgen voor heldere verwachtingen. Ze vormen ook de basis van een doelgerichte activiteit, én van een betekenisvolle evaluatie. Deze stap verdient dus heel wat aandacht.

Idealiter hebben de lopende activiteiten reeds heldere leerdoelen, die bij het ontwerp ervan bepaald werden. In de praktijk is het echter vaak zo dat de doelen eerder impliciet zijn, waardoor ze mogelijk door verschillende educatoren, gidsen en leerkrachten verschillend geïnterpreteerd worden. Is dat het geval bij de activiteit die je gekozen hebt om te evalueren, dan is deze tweede stap van groot belang. Hieronder volgen enkele handvaten om van eerder vage of impliciete doelen naar heldere en expliciete doelen toe te werken.

Brainstormen over je doelen

Formuleren van nieuwe doelen

Het is belangrijk om met je team op dezelfde lijn te zitten en een consensus te vinden over de doelen van de activiteit. Laat één iemand de leiding nemen over het proces. Deze persoon stippelt een tijdlijn uit, bepaalt dus wanneer de doelen 'finaal' moeten zijn en hoeveel tijd je kan besteden aan het helder krijgen ervan.

Als eerste stap kan je bijvoorbeeld via een post-it sessie peilen naar welke elementen elke collega belangrijk en relevant vindt binnen het thema/onderwerp. Degene die het vaakst terugkomen, moeten zeker in de doelen van de activiteit verwerkt worden, over andere elementen kan je discussiëren met je team. Kijk daarbij ook naar algemene doelen binnen je organisatie of doelen uit het onderwijs (eindtermen en leerplandoelen). In dit stadium hoeven de doelen nog niet te gedetailleerd omschreven te zijn.

Herformuleren van bestaande doelen

Als je bestaande doelen van een activiteit wil herzien, kan je dezelfde weg hanteren en na de brainstorm vergelijken welke elementen je team nog steeds als belangrijk en relevant ziet. Uit deze vergelijking kan je leren over eventuele nieuwe klemtonen die je zal leggen in de activiteit. Een andere mogelijkheid voor het herformuleren is elk doel apart onder de loep nemen en kijken of het nog relevant is, inclusief de subdoelen die je erbij hebt geformuleerd.

Bekijk ook zeker deze vragen:

- ✓ Zijn de doelen in overeenstemming met het niveau van de deelnemers?
- ✓ In welke mate passen de doelen in die van de organisatie als geheel?
- ✓ Hoeveel consensus is er in het team over de doelen van de activiteit?
- ✓ In welke mate streven de teamleden in de praktijk naar deze doelen?

SMART formuleren van doelen

SMART staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Relevant en Tijdsgebonden. Voor meer uitleg hierover kan je terecht in het inspiratieboek¹, pg 63-65. Hoe meer SMART je doelen geformuleerd zijn, hoe gemakkelijker het wordt om deze te evalueren.

Voorbeeld:

Oorspronkelijk geformuleerde subdoelstelling:
Enkele toepassingen kennen van het gebruik van zonne-energie.

Betere formulering:

Tijdsgebonden Specifiek Meetbaar

Op het einde van de activiteit kennen alle leerlingen minstens twee toepassingen van het gebruik van zonne-energie, zoals het verwarmen van water en het opwekken van elektriciteit.

Richtlijnen voor het formuleren van effectdoelen

- ✓ Refereer niet enkel naar het onderwerp, maar ook naar een gedrags-, attitude- of kennisaspect.
- ✓ Beschrijf niet de activiteiten die de gids kan doen, maar benoem het effect dat je ermee beoogt bij de doelgroep.
- ✓ Beschrijf niet de activiteiten die de leerlingen doen, maar beschrijf wat ze nadien kunnen of erdoor geleerd hebben.
- ✓ Gebruik formuleringen met een accurate betekenis.
- ✓ Streef naar eenvoudige en duidelijke zinsopbouw.
- ✓ Splits complexe doelen op in meerdere eenvoudigere doelen of onderdelen.
- ✓ Gebruik werkwoorden of uitdrukkingen die refereren naar observeerbare handelingen.
- ✓ Specificeer de voorwaarden waaronder de gewenste handeling bereikt kan worden.

Doelen aflijnen en ordenen

Bepaal samen welke doelen belangrijk zijn, welke de hoofddoelen en de subdoelen zijn en ga na of er geen dubbele tussen zitten. Stel jezelf volgende vragen als hulp:

- ✓ Zijn alle doelen belangrijk?
- ✓ Zijn alle doelen even belangrijk?
- ✓ Zouden alle deelnemers alle doelen moeten bereiken in dezelfde mate?
- ✓ Zijn de doelen van dezelfde orde, of zijn sommige meer algemeen dan andere?

¹ Zie referentie in de 'Lees meer' van stap 1.

- ✓ Zijn er doelen die in andere activiteiten ook centraal staan?
- ✓ Zijn er doelen die je enkel met deze activiteit bereikt?
- ✓ Is het bereiken van sommige doelen een voorwaarde om andere te bereiken?
- ✓ Is de activiteit als geheel gericht op alle doelen of zijn sommige delen van de activiteit gericht op sommige doelen?
- ✓ Welke onderdelen van de activiteit kan je koppelen aan welke doelen. Worden alle doelen gedekt?

Koppelen van outcomes aan doelen

Bepaal per doel welke outcome hiermee nagestreefd wordt. Het verschil tussen outcomes en outputs staat omschreven in het inspiratieboek², op pg 72. Daar vind je ook een oplisting van de verschillende soorten outcomes: attitude, waarden, kennis, gedrag ... elk type leeruitkomst kan anders geëvalueerd worden. Bepaal ook op welke termijn deze outcome gehaald moet worden.

In het voorbeeld uit het kader is de outcome 'kennis':

Op het einde van de activiteit **kennen** alle leerlingen minstens twee toepassingen van het gebruik van zonne-energie, zoals het verwarmen van water en het opwekken van elektriciteit.

Andere voorbeelden:

- De leerlingen **weten** dat natuurbeheer nodig is voor het behoud van de biotopen op de Kesselse heide: heide, stuifzanden, bos en ven. [80% van de leerlingen - outcome kennis – middellange termijn]
- Tijdens de wandeling **ervaart** 90% van de leerlingen de natuur als speelruimte d.m.v. spelletjes.
⇒ Outcome = beleving, plezier
- Op het einde van de activiteit geldt voor 90% van de leerlingen dat ze **zich bewust worden** van het effect van het gebruik van zintuigen in de natuur.
⇒ Outcome = bewustzijn

Te onderzoeken doelen

Alvorens je gaat bepalen welke methode je wil gebruiken, is het belangrijk om te kiezen wat je exact wil bevragen of onderzoeken. Kijk daarvoor naar de hoofddoelen, welke onderdelen van de activiteit het meest relevant zijn, waar je het meeste belang aan hecht of waarvan je denkt het meeste te kunnen leren. Je kan opteren om alle aspecten van de activiteit te onderzoeken, maar dat zal extra werk opleveren.

Lees meer

- Pamela M.M. Jull, 2003. *Evaluating Environmental Education and Outreach Programs*. Applied Research Northwest. 47 p.
→ Download via: <https://test-fortress.wa.gov/ecy/publications/documents/0407017.pdf>
- Sollart, K.M., 2004. *Effectiviteit van het Natuur- en Milieu-Educatiebeleid*. Wageningen, Natuurplanbureau – vestiging Wageningen, Planbureaurapporten 17. 166 blz.
→ Download via: <https://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/40331>
- Stokking, K., van Aert, L., Meijberg, W., Kaskens, A., (1999). *Evaluating Environmental Education*. IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. x + 134 p.
→ Download via: <http://www.birds.cornell.edu/citscitoolkit/toolkit/steps/effects/resource-folder/Evaluating%20Environmental%20Edu.pdf>

² Zie referentie in de 'Lees meer' van stap 1.

- Stappenplan voor evaluatie:
<http://meera.snre.umich.edu/planning-and-implementing-ee-evaluation>
- SMART formuleren van leerdoelen
 - ➔ Download via:
https://www.uu.nl/sites/default/files/upper_leerdoelen_smart_opstellen.pdf